

Találkozások

Az állatgondozó

Hogy pontosabbak legyünk, laboratóriumi törzsállattenyésztő-gondozó a hivatalos státusza Popán Jánosnak, a Szegedi Orvostudományi Egyetemen, Erdélyes birodalom munkahelye a bőrklinika alagsorában. Állatok futkosnak a ketrecekben, hogy később a tudomány oltárán fejazzék be pályafutásukat. Kísérleti nyulak — ahogyan mondani szokás, bár nyuszi már évek óta nem tette be a lábát Popán János ketreceibe.

Nézegetem a parányi jószágokat. Szaglószervem könnyűszerrel jelzi, hogy nem a Dior-laboratóriumban vagyok. A mester bemutatja az állományt: Egerek patkányok (nem szürke, hanem fehér albinók), tengeri macskák, ezek között vannak fehér színű, piros szemű albinók, vörös, fekete és tarka bundások. Figyelem Popán János szakember munkáját. Eppen egy parányi eget szondáz.

— Ez igényli a legnagyobb figyelmet, ügyességet — mondja.

Elgondolkodom magamban, hogyan lesz valakiből egy klinika kísérleti állattelepén szakember? S Popán János is nagyjából azt mondja el, amit sok kortársa. Akármilyen munkakörkialakítást hajdanában két kézzel kapkodtak. A Popán család valamikor tősgyökeres alsóvárosi volt, de mivel János édesapja fél lábba jött meg az első világháborúból, a vasúthoz nem vették vissza. Elsgződött gróf Károly István Hergözi birtokára éjjeliőrnek. Popán János ott született 1920-ban, s huszonegy év múlva, amikor a délvideki terület Magyarországhoz tartozott, sokan Szegeden találtak munkakörkialakítást. Egy ismerőse vitte a szerencsés hírt. „Gyere János komám, a szegedi egyetemen van fölvetél.” Akkor, — 1941. június 1-én — adta le életében először a munkakönyvét, amelyet azután csak negyven év múlva látott újra, amikor nyugdíjállományba vonult. Az aktus mindössze adminisztratívnak tekinthető, hiszen ma is ott dolgozik, éppen úgy és annyi, mint korábban.

— Előbb kifutók voltunk — emlékezik a kezdetre — az állatizti kinevezés később történt. Kaptunk havonta 29 pengőt, s mint nőlen ember kocsit, mosást és lakást, amiért 2 pengőt kellett fizetni. A katonaságot és a frontot meg a hadifogságot nem kerülhettem el. Munkács mellett voltunk, amikor Horthy beolvasta a proklamációt. Egy rezignált parancsnokunk volt. Merényi-Solcz György százados, aki azt mondta, hogy nem esküszik föl Szálasi és minket se esket föl. Eppen a munkácsi híddal mellett reggelizéshez fogtunk, amikor körülvettek a szovjet tankok. Négy év múlva értem haza a szegedi klinikára, s folytattam ott, ahol hat évvel előbb abbahagytam.

— Milyen volt akkor a klinika?

— Minden normálisan ment a maga útján. Dr. Rávnay Tamás volt a bőrklinika igazgatója. Egy ideig az alosztályos laborban dolgoztam, majd nem sokára a kísérleti állatházba tettek. Lényegében utánpótlásnak szánták. Ábrahám Márton volt a mesterem, aki 1934 óta szondozta az állatokat és segítette a kísérletekben.

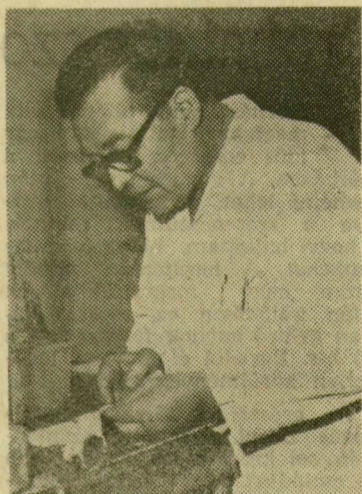
— Milyen tanulmányokat igényel a munkája?

— Asszisztensi tanulmány az egyetem berkeiben, majd egy külön szaktanfolyam és vizsga a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen (Törzsállattenyésztő-és Gondozó Intézet) intézetében.

— De látom, hogy nem csak eteti, gondozza az állatokat...

— A kísérleti munkák a lényegesebbek. Az orvosokkal pontosan megbeszéljük, mit kell tennem, milyen kezelést kell elvégezni az állatokon. Injekciók, szondázok, vért veszek, boncolok, kiszedem a szükséges szerveket, májat, lépét, vesét, mirigyeket és mindent, amit szükséges a kutatásoknál, kísérleteknél.

— Ez igen komoly tennivaló.

Mennyire becsülik az Ön munkáját?

— Nem panaszkodhatom, elismerik, anyagilag talán nem a legjobban, de erkölcsileg, barátilag igen. Nemezszer sóhajtott már Dobozy tanár úr is, hogy jaj, mi lesz velük, ha én elmegyek nyugdíjba.

— Amint említette, már elment nyugdíjba. S bizony valóban igaza lehet a tanár úrnak, hiszen ezt a szakmunkát csak igen hosszú idő alatt lehet jól elsajátítani. Hol az utánpótlás?

— Azt magam is szeretném tudni. Pedig, higgye el, meg lehet szeretni ezt a munkát, s az állatokat is.

— Annyit hallani az állatokkal kapcsolatban pro és kontra. Vannak, akik tiltakoznak a kínzás ellen, hogyan van ez?

— Inkább csak a kutyák és a macskák tartoznak a vitatott listára. Itt az emberek érdekében történik minden.

— Szereti az állatokat?

— Szeretem, s a munkámat is úgy végzem, hogy minden tökéletes legyen, hogy annak a tengeri malacnak se fájjon a szúrás. A tengeri malac egyébként édes kis jószág, megszelídül, szeretetre méltóvá válik, követi az embert, a gondozót.

— Hogyan?

— Volt nekem egy kis vörös tengeri malacom, az szabadon járt-kelt, de ha meghallotta a hangomat, már sietett elő, tudta, hogy csemegét hozok neki, almadarabkát, salátalevelet. Jött a nyomomba, kísérgetett.

— Mi lett vele?

— Természetes halállal múlt ki. Ökelme nem is vett részt a kísérleti munkákban.

— Éreznek-e valamit ezek az állatok, van-e bennük félelem?

— Amelyek hosszabb kísérleti sorozatokban vesznek részt, talán érzik olykor a fájdalmat. A hangra is érzékenyek és megismerik a gondozó hangját. Rám nem is reagálnak, de idegenre igen, összerездülnek és a sarokba húzódnak.

— Nagyobb állatok soha nem voltak itt?

— Még a kezdetkor volt két majom is. Emlékszem, hogy a kísérletek szünetében, szombaton és vasárnap tömegesen jöttek a szülők, gyerekek majmot nézni. Kutyák is voltak korábban. Jelenleg csak ezek az állatok vannak segítségünkre.

— Mondjon valami érdekességet hosszú pályafutásának történetéből.

— Mit lehet mondani olyan embernek, aki 43 éve dolgozik ugyanazon a helyen? Semmi érdekességet. Nyugdíjas vagyok és rendszeren dolgozom.

— Nem volt soha unalmas, nem akart soha pályát változtatni, máshová menni?

— Eszembe se jutott, akkor sem amikor az egyik kutató, akit Budapestre helyeztek, nagyon csalagott. Ma is örülök, ha látom az orvosok arcán: eredményesen dolgoztunk.

— Meddig marad még a kísérleti laborban?

— Ebben az évben végleg elmegyek. S legalább több időm jut az unokákra. A lányom Budapesten él, előbb egy leány, majd egy fiú unokám született, hét hónapja pedig egyszerre két kisfiú.

— A hétfői napokat mivel tölti el?

Rámnéz, s csak aztán mondja: — Szombaton és vasárnap három-három órára bemegyek, most is folyik kísérlet. En tudom, hogy az állatokat mivel kell etetni, itatni. Nem is tudom, senkire rábízni. Meg őszintén szólva nem is akarom.

— A hétvégi napokat mivel tölti el?

Rámnéz, s csak aztán mondja: — Szombaton és vasárnap három-három órára bemegyek, most is folyik kísérlet. En tudom, hogy az állatokat mivel kell etetni, itatni. Nem is tudom, senkire rábízni. Meg őszintén szólva nem is akarom.

GAZDAGH ISTVÁN

A Szeged—Nagyvárad színi szövetkezet

A múlt század 80-as éveiben rövid időre összekapcsolódott Szeged és Nagyvárad színházi élete. Bár a városi színház ekkor már 300 éves múltra tekinthetett vissza, állandó színháza még nem volt a városnak. A három évtizede folyó színházépítési küzdelem az ötvenes években újraéledt. A városi polgár fényes színházról, tetemes profitról ábrándozott, de amikor fizetni kellett, begombolkozott. Miközben a színházépítési huzavonák folytak, egy Reck Rudolf nevű vállalkozó csendben felépítette a nyári színpárt, vagy ahogy a városiak nevezték, a „fabódét”. Egyszerű faépület volt a színészet városi otthona, mégis négy évtizedig versengtek érte a vidéki színházak. Általában össze nyújtották be pályázataikat a városi tanács mellett működő színházi bizottságnak. A pályázat tartalmazta a művészszemélyzet névsorát, a műsorrendet, valamint az igazgató kötelezettségét, mely szerint a Váradon tartandó prózai és zenés előadások színvonala nem maradhat el a téli színhelyen tartott előadásokétól. Az alkudozásokról, a direktorok egymásra lícitáló ígéreteiről a lapok azonnal értesítették a közönséget. Miután valamelyik igazgató megkapta a színházi bizottság jóváhagyását, szerződést kötött a színpárt tulajdonosával.

Mivel a színpárt nehéz volt fűteni, az előadások április végén—május elején kezdődtek, és szeptember—október végéig tartottak. A 70-es évek közepéig még csak 108—130 előadást rendeztek évadonként, mivel az igazgatók péntekre rendszerítették a színpártot, és délutáni előadást ritkán hirdettek. A század utolsó két évtizedében az előadások száma 150—200-ra emelkedett. Ekkor már minden este játszottak, és a matiné is megszokottá váltak.

Sajátos az egész magyar nyelvterületen egyedülálló színi kultúra bontakozott ki ekkor Váradon. A színházi bizottság igyekezett a legjobb társulatokat lekötni, s ami még ennél is fontosabb, nincs még egy vidéki társulatunk, ahol annyi nagy színész lépett volna fel, mint éppen Nagyváradon; mivel itt akkor élt a színház, amikor másfelé zártak, a nagy színészeink — szabadság idején — néha heteket, hónapokat töltöttek a színpártban. A lehetőségekkel élni tudó direktorok az állandó vendégcsereplésekkel, újonnan szerződöttetett színészek bemutatásával pezsgést vittek a városi évadokba, melyek nem egyszer színesebbek, érdekesebbek — és kifizetődőbbek — voltak, mint a téli évadok. Erdély leghangulatosabb premierjei, színházi estjei zajlottak a színpártban, melyekre a szomszéd városokból is szépszámmal látogattak színházi szakemberek, újságírók, vagy egyszerű érdeklődők. Az igazgatók azzal is kedveskedtek a városiaknak, hogy vállalkozásukat színi szövetségnek tekintették. Így jött létre a Debrecen—Nagyvárad, Kolozsvár—Nagyvárad, Arad—Nagyvárad színi szövetkezet után a Szeged—Nagyvárad színi szövetkezet.

1884 tavaszán Nagy Vince — szegedi igazgató — kötött szerződést a színpártba. Mivel a szegedi színház leégett, a társulat játékhely nélkül maradt. Várad így — két nyári évadban — egyfajta menedéket jelentett a szegedi színészek számára, amíg színházukat 1885 őszére rendbe hozták.

Nagy Vincze április 13-án már bérleti hirdetést tett közre száz előadásra, s általában féláron bocsátotta áruba a bérlet helyeket. A társulat művészszemélyzete 42 tagból állt — akik között olyan kiemelkedő egyéniségek voltak, mint: Ditrói Mór,

Sass Ervin

Hármasvers

szavaimat nem találok
tegnap négy volt ma csak három
holnapra ha kettő marad
meggyűlölnék mind a szavak
de ha lesz egy győzhetetlen
virágot nyit a sebekben

van-e egy is aki tisztá
ha az élet vizét itta
van-e aki azt is állja
ha gonosz szó térdig rája
van-e egy is aki hallgat
ha nem kap egy birodalmat

versem a lelkeembe látok
szavaimban elkészülök
félelmeimet megvetem
gondolat marad megzetlen
versem a lelkeembe látok
te dideregsz én kiáltok

Arcom

ez is én vagyok az is én
egy csillanás a nap szemén

szolgálója annyi másnak
rossz királynak jó királynak

ez is én vagyok az is én
atomtöltetem a remény

mindennapos Hirosimám
a versem, ha szólni kíván

ha hozzád elérni akar
egyetlen szó már diadala

Makó Lajos, Somló Sándor, Szirmai Imre, Hubai Aranka, Hunyadi Margit, Perlaki Gizella és mások. Nagy Vince nem tartott külön művezetést. A zenés játékokat ő maga rendezte, a drámákat meg Beödy Gábor, Müller Ottó és Barna Izsó vezényelte a zenekart, amely tizenkilenc tagból állott.

A bemutatkozó előadásra május 10-én került sor (Berczik Árpád: Nézd meg az anyját), az utolsó szeptember 26-án (Szigeti József: Falusiak). Nagy Vince az első igazgató, aki nem tartotta meg a pénteki színpártot, így elérte, hogy a nyári idényben 140 előadást tarthattak.

Igyekezett alkalmazkodni új közönsége ízléséhez és elvárásaihoz. A városi idényekre mindig a tarkaság volt a jellemző, a műfajok keveredése. S mivel az igazgató már eleve száz különböző előadásra adott ki bérletet, ez a tarkaság már a kezdet kezdetén biztosított látzatt. Operaegyetese nem volt, operett-előadásainak száma harmincöt, tehát az összes előadások negyedrésze. Annnyiban igyekezett az operakedvelőket is megbékéltetni, hogy operettegyüttesével betanítottta Auber A fekete dominó című operáját, mely háromszor került színpadra.

Összesen tizennégy magyar újdonságot mutatott be — népszínművet, drámát, vígjátékot —, ám kevés köztük az igazán értékes (Ábrányi Kornél: Cselhatatlanok, Olga, Almási Tihámer: Cigány Panna, Bartók Lajos: Kendi Margit, Csiky Gergely: Buborékok, Cecil házassága, Derék Antal: Búza-virág, Dóczy Lajos: Utolsó szerelem, Gerő Károly: Turi Borcsa, Hetényi Béla: Csicsóné, Márkus József: Egy ballépés, Szigeti József: Csókon szerzett vőlegény, Rang és mód).

Mivel a klasszikus drámairodalomnak ebben a társulatban is volt egy megszállottja — a költő Somló Sándor —, a prózai repertoár nagyrészt az ő személyéhez igazodott. Egész sor klasszikus drámában játszott főszerepet (Shakespeare: Szentivány, éji álom, Rómeó és Júlia, Hamlet, A velencei kalmár, Schiller: Ármány és szerelem, Stuart Mária, Molière: A főpény, Nők iskolája).

Nagy Vince Váradon nem adott színészeinek jutalmijátékot, bizonyára azért, mert a szegedi színház bizonytalan jövője miatt minél magasabb jövedelemre volt szüksége. Ezt szolgálhatta a számos vendégművész meghívása is: Spányi Lenke, Gabányi Árpád, Szigeti József, Solymosi Elek, Horváth Zoltán, Müller Katinka stb.

1884 érdekes — bár nem túlságosan nagy fajsúlyú színház történeti eseménye: az első igazi magyar operett ősbemutatója, Konti József Eleven ördög című operettjét szeptember 13-án mutatta be társulat, és 18-án ismételte meg. Mivel a szegediek a következő évben nem újították fel az operettet, nyilvánvaló, hogy az ősbemutató nem járhatott különös sikerrel. Blaha Lujzának kellett jönnie ahhoz, hogy a Várszínházban pár hónappal később bebizonyosodjék: ez már igazi muzsika, igazi operett.

1885. május 2-án ismét Nagy Vince vezeti a szegediek Váradra, és nyitja meg az idényt Somló Sándor Prologójával és a Schönthal testvérek nagy sikerű bohózatával. A szabin nők elrablásával. Az új esztendő baljós előjelek kísérték. A Debreceni Hírlap például megjósolta, hogy a szegediek nem is jönnek többet Váradra, mert Nagy Vince színháza államosítását kérte, valamint azt, hogy a budapesti kiállítás idejére színpártot kapjon a fővárosban. Az tény, hogy Nagy Vince valóban anyagi gondokkal küzdött. Ennek oka nemcsak a városi színpárt, sokkal inkább az, hogy egész télen nem tudott megfelelő jövedelmet biztosítani. Felt az esetleges városi rafizetéstől is, ezért május 27-én lemondott, jobban mondván átadta a társulat igazgatását egy öttagú konzorciumi bizottságnak. A bizottság (Bokodi Antal, Egri Kálmán, Kiss Ferkó, Somló Sándor és Valentín Lajos) május 28. után részesei rendszer alapján vezette a társulatot. Ilyen körülmények között elsősorban a jövedelem volt a fontos. Egy nagy vállalkozást leszámítva, ez az évad visszacsúszást jelentett az előzőhöz képest. A műsornak mostmár egyharmada operett, s előretör a francia bohózat, valamint a vaudville (Lalou Az ördög pilulái című vaudville-ja hatszor ment).

Magyar újdonságokban ugyan még gazdagabb volt ez az év (tizenöt új darab), ám jóval kevesebb a klasszikus. A magyar újdonságok ebben az évben is nagy közönségsikerek, mindenik több előadást ért meg (Berczik Árpád: Bálkirálynő, A protekció, Csiky Gergely: Anna, Nóra, Gerő Károly: Vadgalamb, György Vilmos: A jeles kompánia, Hefesi József: A harmadik, Jókai Mór: Az arany ember, Klárné Angyal Ilka: Az árendás zsidó, Madách: Az ember tragédiája, Rákosi Jenő: Magdolna, Rátkay László: Toborzás, Somló Sándor: Első szerelem, A szerzetes, Szigeti József: A nőemancipáció, Klasszikusok, Shakespeare: Rómeó és Júlia, Molière: Képzelt beteg, A főpény).

Az operett-társulat két operát mutatott be — Offenbach: Hoffmann meséi, Auber: Az ördög része —, melyek közül a Hoffmann meséi később is a városi színház kedvelt repertoárdarabjává vált.

Az év nagy eseménye Az ember tragédiájának bemutatása, június 14-én. Madách drámai költeményét öt szakaszban vitték a közönség elé. Ditrói Mór rendezésében. Ádám első városi alakítója Ivánfi Jenő, Lucifer Bokodi Antal, Éva Hubai Aranka. Váradon az ezt megelőző évtizedben még egy operettnek sem volt akkora sikere, mint a Tragédiának: egy szériában nyolc alkalommal töltötte meg a közönség a színpártot.

A színi évad szeptember 16-án fejeződött be. A Nagyvárad című lapban Veiszlovits Vilmos állította fel a színi évad mérlegét. Pozitív ez a mérleg. A szegedi konzorcium összesen 138 előadást tartott, és 94 különböző művet adott elő, melyekből huszonnégyet először városi színpadon.

1885 szeptemberében felbomlott a társulat. A színészek Kolozsvárra, Sopronba, Aradra, Debrecenbe távoztak.

KELEMEN ISTVÁN